Finansklagenemnda Bank

Avgjørelse FinKN 2025-568

3.6.2025

Bank Norwegian, En filial av NOBA Bank Group AB (publ.)

Utlån

Avslagsplikt – kredittvurdering – betjeningsevne – likviditetsberegning.

Klager søkte om et lån i foretaket via en ekstern aktør den 12.2.24. Det fremgikk av søknaden at klager hadde en inntekt på kr 800 000, en leieinntekt på kr 1 000 pr. måned, et boliglån, et billån og et refinasieringslån. Foretaket beregnet inntekten til kr 776 000 basert på innhentet inntektsinformasjon. Foretaket fant at klager etter det nye låneopptaket ville ha positiv likviditet, og innvilget et forbrukslån på kr 200 000. Klager mente at lånet aldri skulle vært gitt ham. Det var åpenbart at han ikke kunne betjene dette og viste til siste lønnsslipp, og at han ikke hadde leieinntekter. Lånet fikk han dessuten refinansiert i løpet av kort tid i sin hovedbank for å få bedre likviditet. For øvrig var lånet tatt opp i forbindelse med en svindel som nå var politianmeldt. Klager fikk medhold. Avgjørelsen ble avgitt under dissens.

Saksfremstilling

Saken gjelder låneopptak på kr 200 000 og reiser spørsmål om lånet skulle vært avslått.

Klager søkte om et lån i finansforetaket via Axo Finans 12.2.24. I lånesøknaden oppga klager inntekt på kr 800 000, at han var fast ansatt og hadde leieinntekter på kr 1 000 pr. måned. Av gjeldsposter var det oppgitt følgende: boliglån kr 1 640 000, billån kr 376 000, refinansieringslån hos Morrowbank kr 205 000, kredittkort kr 60 000. Totalt kr 2 275 000. Øvrig: 1 barn under 18 år, enebolig, ugift. Han opplyste at han hadde en moped og betalte barnebidrag på kr 2 000 pr. måned.

Ligningstall fra 2022, innhentet av foretaket, viste en nettoinntekt på kr 472 554.

Foretaket innhentet også skattemelding for 2023 der det fremgikk at klager hadde hatt en samlet skattbar inntekt på kr 763 000 inkludert inntekt på kr 41 843 fra næringsinntekt. Videre fremgikk det at klager var oppført med flere boliger, en båt og en bensindreven bil. Inntektsopplysninger fra de fem siste månedene i 2023 fremgikk. Brutto inntekt varierte mellom kr 55 506 og kr 76 797. Basert på dette la foretaket inn en estimert årslønn på kr 639 460 i sine systemer.

Det forelå ikke inntektsopplysninger for januar 2024, og foretaket innhentet lønnslipp for lønn utbetalt 12.2.24. Det fremgikk her at klager hadde en fastlønn på kr 697 000 pr. år og betalte 31 % skatt i den aktuelle måneden. Netto utbetalt lønn var kr 38 760,55 i februar 2024. Brutto lønn var kr 58 325.

Basert på de oppgitte opplysningene la foretaket inn følgende tall i sin beregning:

<u>Inntekt:</u>
Husstandsinntekt kr 776 889
Ekstrainntekt kr 12 000

Gjeld:
Boliglån 1 640 000
Billån 376 000
Annen 205 650

Utgifter:

SIFO-beregning for 1 voksen, 1 barn kr 16023 + 1000 … kr 17 023
Boligkostnader kr 14 610
Lånekostnader kr 7 389

Foretaket beregnet at klager etter dette hadde kr 5 587 i fri likviditet. Basert på dette innvilget foretaket et lån på kr 200 000. Midlene ble utbetalt til klages konto. Månedskostnad for det nye innvilgede lånet var kr 4 560 over 60 terminer.

Klager fikk etter hvert refinansiert lånet i et annet foretak for å få bedret sin likviditet. Det gjensto ikke noe lån i foretaket på tidspunktet for klagen.

Klager har i det vesentlige anført at han aldri skulle fått lånet i foretaket. Han fikk ikke lån i noe annet foretak, og hans regnskap for tidspunktet for låneopptaket viser at han har lite igjen til mat og livsopphold for seg og sitt barn på 15 år. Lånet ble tatt opp i forbindelse med en svindelsak som nå er under politietterforskning. Klager kjenner seg ikke igjen i inntekten på kr 800 000 som er lagt til grunn i søknaden, og heller ikke den ekstra månedlige inntekten på kr 1 000. Han hadde reelt en årsinntekt på kr 697 000, som fremgikk av lønnsslippen som ble innhentet i februar 2024. Tidligere år har han hatt inntekt fra sin næringsvirksomhet. Dette er imidlertid ikke fast inntekt og var et engangstilfelle. Dette kunne ikke legges til grunn i foretakets beregning. Hans regnskap på tidspunktet for låneopptaket viser at han ikke hadde betjeningsevne hverken før eller etter låneopptaket. Klager slet med å betale sine månedlige utgifter og fikk i ettertid refinansiert lånet i sin hovedbank.

Finansforetaket har anført at klager selv oppga en inntekt på kr 800 000 i søknaden. Foretaket la likevel til grunn en inntekt på kr 776 899 som må anses å være tilsvarende lik. Dersom en legger til grunn et snitt av klagers inntekt de seks siste månedene før låneopptaket, kunne foretaket uansett lagt til grunn en inntekt på kr 740 672. Det var dermed uansett rom for låneopptaket, også etter en stresstest av lånene i henhold til utlånsforskriften. Lånet skulle ikke ha vært frarådet i medhold av finansavtaleloven § 5-4, da kredittvurderingen som er foretatt må anses forsvarlig jf. § 5-2. Det er uansett ikke noe restlån igjen i foretaket, og det er derfor ikke grunnlag for lemping i henhold til, jf. § 5-5. Foretaket viser også til at det i forarbeidene, knyttet til avslagsplikten, ikke nevnes at en avtale kan kjennes ugyldig i sin helhet. Det er kun lemping som er nevnt.

Finansklagenemnda Banks begrunnelse

Nemnda har i denne saken delt seg i et flertall og et mindretall.

Finansklagenemnda Banks flertall, Kristin Normann og Kristoffer Sørlie, bemerker:

Det følger av finansavtaleloven § 5-4 første ledd at foretaket har plikt til å avslå opptak av kreditt «dersom det på grunnlag av kredittvurderingen er sannsynlig at kunden har tilstrekkelig kredittevne til å oppfylle forpliktelsene på den måten som kreves etter de tilbudte vilkårene». Brudd på kredittvurderingsplikten eller avslagsplikten kan føre til at avtalen lempes «så langt det er rimelig», jf. § 5-5 andre ledd.

Avslagsplikten må sees i sammenheng med foretakets plikt til å gjennomføre en grundig vurdering av kundens kredittevne, jf. § 5-2. Om frårådningsplikten og forsvarlig kredittvurdering uttalte en

samlet nemd i FinKN-2022-883:

> Plikten til fraråding i § 47 må ses i sammenheng med foretakets plikt til forsvarlig kredittvurdering etter § 46 b. Selv om foretaket ikke har full kjennskap til alle momenter av betydning for låntakerens betjeningsevne, vil en etterfølgende vurdering av plikt til å fraråd avhenge av hva foretaket burde ha skaffet seg av opplysninger i kraft av en forsvarlig kredittvurdering etter § 46 b.

Den nye loven endrer ikke dette, jf. § 5-4 avslagsplikt, jf. § 5-2 kredittvurdering. I forarbeidene, Prop. 92 LS (2019–2020) s. 319, legges det til grunn at terskelen for avslagsplikten vil sammenfalle med den tidligere frarådingsplikten. Det er imidlertid uklart hva dette innebærer, blant annet fordi grensene for frarådningsplikten langt på vei har vært basert på et konkret skjønn.

Finansforetakene må også tilpasse sine interne kredittrutiner i henhold til kravene til kravene i forskrift om foretakenes utlånspraksis. FOR-2020-12-09-2648 (utlånsforskriften) som er en kodifisering av tidligere utlånspraksis og må anses å gi uttrykk for hva som er en forsvarlig kredittvurdering etter § 5-4. Forskriften oppstiller i § 5 krav til betjeningsevne, i § 6 til gjeldsgrad og i § 13 til nedbetalingstid for forbrukerlån. Foretaket har plikt til å dokumentere at kredittvurderingen har vært forsvarlig.

Nemndas flertall er enig med sekretariatet i at det har vært vanskelig å få et klart bilde av kredittvurderingen foretaket gjorde før innvilgelsen av lånet, særlig knyttet til likviditetsberegningen. Det har vært utfordrende å få oversikt over hvilke konkrete kostnader foretaket la inn i sin beregning, inkludert stresstest av renter på samtlige lån. Det har derfor ikke vært klart hvordan den positive likviditeten på kr 5 587, som foretaket bygget på, fremkom. Finansklagenemndas sekretariat har ved flere anledninger bedt foretaket om å legge frem en beregning, men foretaket har ikke besvart dette på en måte som dokumenterer foretakets kredittvurdering og dermed heller ikke at den har vært forsvarlig. Flertallet viser til sekretariatets grundige vurdering 20.2.25.

Basert på de opplysningene foretaket fremla i tilknytning til klagen, kan nemndas flertall vanskelig se at innvilgelsen av lånet var basert på en forsvarlig kredittvurdering, jf. finansavtaleloven § 5-2. Foretaket har i etterkant av sekretariatets vurdering – som konkluderte med at klager skulle gis medhold – via sin advokat inngitt supplerende opplysninger og fastholder at klager hadde evne til å betjene kreditten. Til dette bemerker flertallet at disse opplysningene, som er fremlagt i etterkant, ikke tilstrekkelig klart dokumenterer hvilke opplysninger foretaket bygget på da lånet bli innvilget, jf. finansavtaleloven § 5-2. Nemndas flertall kan ikke se at foretaket hadde tilstrekkelig dokumentasjon av de opplysninger som lå til grunn for kredittvurderingen, jf. FOR-2022-09-19-1612 (finansavtaleforskriften) § 5-1 tredje ledd, jf. finansavtaleloven § 5-2 fjerde ledd. Flertallet er derfor komme til at lånet ikke skulle ha vært innvilget, jf. § 5-4.

Spørsmålet er etter dette om lånet skal lempes, jf. finansavtaleloven § 5-5 andre ledd.

Finansavtaleloven § 5-5 andre ledd har slik ordlyd:

> Har kredittyteren gitt kreditt i strid med § 5-4, kan kundens forpliktelser etter avtalen lempes så langt det er rimelig. I vurderingen av om forpliktelsene skal lempes, kan det legges vekt på hvordan resultatet av kredittvurderingen er formidlet til kunden, og hvordan kredittyteren for øvrig har oppfylt forklaringsplikten etter § 5-1.

Det fremgår av ordlyden at det skal det skal foretas en skjønnsmessig vurdering. Bestemmelsen er en videreføring av finansavtaleloven 1999 § 47 tredje ledd, jf. Prop. LS 92 (2019-2020) spesialmerknadene til § 5-5.

Klager har opplyst at forbrukslånene er refinansiert i et annet foretak, og at det ikke gjenstår noe lån i det innklagede foretaket. Foretaket har anført at når kreditten er innfridd, foreligger det

ingen forpliktelse å lempe. Dette gjelder etter foretakets oppfatning uavhengig av om kreditten er innfridd med bankinnskudd eller lånte midler. Det anføres videre at det er gjennomført førtidig tilbakebetaling uten forbehold, og at dette er å anse som en erkjennelse av kravet.

Foretaket har til støtte for sitt syn vist til Jæren tingretts dom (TJARE-2017-146062). Dommen gjaldt krav om tilbakebetaling av innbetalte kredittbeløp og lemping av kredittavtaler, jf. finansavtaleloven [1999] § 47 tredje ledd. Finansklagenemnda ga saksøker medhold i to separate rådgivende uttalelser i FinKN 2017-281 og 2017-133, men disse ble ikke akseptert av finansforetakene. Sakene ble dermed bragt inn for tingretten, som frifant saksøkte for saksøkers krav. Tingretten kom i motsetning til nemnda til at til at foretaket ikke hadde plikt til tilbakebetaling når gjelden var innfridd.

Nemndas flertall er enig med foretaket i at ordet «lemping» som utgangspunkt støtter foretakets tolkning, men kan likevel ikke se at ordlyden er så entydig at den er til hinder for at forpliktelsen etter en konkret vurdering kan lempes til null.

Forarbeidene gir ikke et klart svar på spørsmålet. Finansavtaleloven 1999 § 47 samsvarer med forslag banklovkommisjonens mindretall, jf. NOU 1994:19, som ble inntatt i loven under stortingsbehandlingen, og er helt kort utformet som spesialmotiver til bestemmelsen, jf. Innst. O. nr. 84 (1998-1999) pkt. 9.4.

Ett av formålene med lemping, må være å effektivisere frarådningsplikten, jf. NOU 1994:19 s. 55-56. Etter flertallets oppfatning taler dette for at det ikke kan være avgjørende at forbrukeren har refinansiert gjelden i et annet foretak. Dette vil gi foretak som ikke har oppfylt lovens krav til en forsvarlig kredittvurdering, en tilfeldig fordel. Flertallet tillegger det også vekt at forbrukerens gjeldsforpliktelse ikke faller bort som følge av at lånet refinansieres i et annet foretak. Flertallet nevner for ordens skyld at det fremgår av Jæren tingsretts dom (TJARE-2017-146062), som foretaket har vist til, at forbrukerens gjeld i den saken var innfridd av hennes far. Hvilken betydning dette eventuelt har for lempingsspørsmålet, tar flertallet ikke stilling til.

Flertallet er etter en samlet vurdering kommet til at foretaket svarer for klagers kostnader inkludert lånebeløpet.

Nemndas mindretall, Tom Slungaard, bemerker:

Uavhengig av om lånet skulle vært avslått eller ikke, mener mindretallet at finansavtaleloven § 5-5, 2. ledd ikke hjemler en rett for klager til å få utbetalt til seg låneforpliktelser som er innfridd.

Lovens ordlyd omhandler «forpliktelser» som kan «lempes». Hvis lovgivers intensjon var at bestemmelsen åpner for å pålegge långiver å utbetale et innfridd lån på nytt, uten tilbakebetalingsplikt for låntaker, ville man valgt en annen ordlyd.

Mindretallet mener denne forståelsen understøttes av både lovforarbeidene og juridisk litteratur (Rettsdata), som begge beskriver bestemmelsen i en kontekst der låntaker fortsatt har forpliktelser overfor långiver. Rettsdata viser til at «Lemping kan skje ved en rentenedsettelse, utvidelse av nedbetalingstid og etter omstendighetene også ved delvis nedsettelse av restgjeld - eller en kombinasjon av disse».

Tilsvarende forståelse er lagt til grunn i den nevnte dommen fra Jæren tingrett av 2019-03-22.

I vår sak ble lånet innfridd ved refinansiering i et annet finansforetak. Foruten at dette kan indikere at heller ikke dette finansforetaket mener lånet skulle vært avslått, reiser slik refinansiering to praktiske spørsmål som tilsier at innfridde lån ikke kan lempes iht. § 5-5, 2. ledd.

For det første; med mindre man involverer det refinansierende finansforetaket, vil en eventuell lemping innebære at det innfridde lånebeløpet utbetales til klageren. Dette vil ikke redusere («lempe») klagers gjeld som sådan, da forpliktelsen til det refinansierende finansforetaket står ved lag. En slik anvendelse av bestemmelsen synes derfor ikke så godt forenlig med de hensyn som begrunner åpningen for å lempe forpliktelser iht. § 5-5, 2. ledd.

For det andre åpner en slik praktisering av bestemmelsen for at klager kan rette et (berettiget) krav om lemping på samme grunnlag også mot det refinansierende finansforetaket, og oppnå lemping av den «samme» gjelden to ganger, noe som ikke kan ha vært lovgivers intensjon.

Mindretallet mener klageren ikke kan gis medhold i sitt krav på lemping, da både lovens ordlyd, forarbeidene, rettspraksis, juridisk litteratur og reelle hensyn tilsier at lemping iht. § 5-5, 2. ledd bare er et aktuelt virkemiddel så lenge klageren har gjenværende forpliktelser overfor det innklagede finansforetaket.

Avgjørelsen er avgitt under dissens.

Finansklagenemnda Banks konklusjon

Klager gis medhold.

Ved behandlingen deltok Kristin Normann (leder), Tom Slungaard (bransjerepresentant) og Kristoffer Sørlie (forbrukerrepresentant).